

Ana Geršak

Andrej E. Skubic: *Lahko*.

Ljubljana: Študentska založba (zbirka Beletrina), 2009.

Že iz časov *Grenkega medu* ali *Norišnice* je znano, da Skubic svoje like rad postavlja v mejne situacije, kjer jih po mili volji lahko maltretira s preklapljanjem med zavestjo in nezavednim, med razumom in norostjo. Tokrat se zakladnici dvojic pridruži še par naravno (v smislu realno zmožno) – nadnaravno, ki odlično sovpadе s poznojesenskim časom in raznimi memento mori prazniki, kot sta noč čarovnic ali dan mrtvih. Skubičev *Lahko* se predstavlja kot romaneskni diptih in se razcepi na *Lahko I* in *Lahko II*, pri čemer bi prvi del mirne duše lahko tržili kot ultimativno “halloweensko” čtivo in drugo kot črno komedijo z elementi nadrealizma.

Če je hudič v detajlu, potem je dvojnost v naslovu: razcepljenost romana ni le formalni prijem, ampak tudi svojevrstna jezikovna igra, v kateri naslov nastopa hkrati kot pridevnik in prislov – odvisno od mesta naglasа in interpretacije, dveh nezanemarljivih elementov, ki v romanu zdaj povezujeta zdaj razmejujeta *Lahko I* in *Lahko II*. In na koncu ju razmejita, zaradi česar ni romaneskna učinkovitost nič manjša. Obe zgodbi “o usodi dveh različnih žensk”, ki se z deklarativno vzpostavljeno povezavo na zavihku (opomba je avtorjeva) vežeta na klasični lik slovenske književnosti, Agato Schwarzkobler, imata svoje korenine v nedavnih dogodkih, na katere opozori avtorjeva uvodna opomba (*Lahko I* v zgodbi Jasmine Richardson, ki je pobila svojo družino, *Lahko II* v “znanih dogodkih z družino Strojjan”). Seveda je vse izmišljeno, dogodka služita le za podlago in ozadje, osebe so (to je treba še posebej poudariti!) popolnoma fiktivne. In kaj je bolj fiktivnega od literature, ki črpa iz druge literature že omenjeno Agato Schwarzkobler, predvsem njene domnevne čarovniške sposobnosti, zaradi katerih je bila obsojena in pozneje oproščena. Tavčarjeva (pa tudi Šeligova) protagonistka še zdaleč ni bila temačna gospodarica nadnaravnih sil, prej žrtev moškega merjenja moči. S takšno interpretacijsko možnostjo se poigra tudi Skubic, ko svoji “romski” različici Agate podtakne nekaj

testosteronskih kerlcev, da jim služi kot katalizator za stabilizacijo in napihovanje ega. Agata Šarkezi pooseblja pač tiste ženske arhetipe, ki se vežejo na divjo, neukrotljivo, prvobitno naravo ("ona je žival"), na nočni gozd, luno in z njo na muhavost usode, takšen skupek elementov pa spravlja (dobesedno) ob pamet pripovedovalca rezonerja, podsekretarja, glasnika razuma in samooklicanega nadzornika, ki se ne more sprijazniti z mislijo, da mu situacija uhaja iz rok. Stihija, kaos, ki nastane, in nadnaravno izginjanje avtomobilskih delov v njegovih očeh Agato res spremenijo v nekakšno čarodejko, pri čemer grejo stvari tako daleč, da jo še v sanjah preganja (če so tisto res bile le sanje) in njenega otroka zaluča v globel – menda. V primerjavi z romsko neukročenko je Agata Schwarzkobler iz prvega dela romana, *Lahko I*, prototip zlobne večše, utelešenje čistega zla iz pravljič in ljudskih pripovedk; gre za dvanajstletno dekle, ki svojega triindvajsetletnega fanta zmanipulira ("začara"?), da pokolje njeno družino. Za tiste z nekoliko slabšim želodcem ta del romana ne bo prav *lahko* branje, tistim, ki so nekoč že uspešno prebavili *Ameriškega psiha*, bo nemara lažje; zahvala za omenjene nevšečnosti gre pač avtorju, ki je v tem primeru še predobro izpolnil svoje literarno poslanstvo: zarezal je v telesa družine Schwarzkobler ter mimogrede še v bralca. Dogajanje prvoosebno opisuje Agata sama, otrok generacije MTV, shockerjev, slasherjev in resničnostnih šovov, zato prizor kljub navajanju mesarskih detajlov in galonam krvi deluje kot cinična replika na *Krvavi hostel* ali *Žago* – odtujeno, distancirano, neosebno. Podobno taktiko je avtor izbral v drugem delu, *Lahko II*, v katerem se pripovedovalec v trenutku, ko postane vršilec nasilja, razcepi, zamegli, tako rekoč oddalji od samega sebe. Trdnost ustvarjene jezikovne realnosti v obeh delih rušijo avtorefleksivni monologi, blogovski komentarji in metatekstualni prijemi (pogostnost smeška – in to ne le znotraj komentarjev :-)) – ter stripovski znakovni kod *!!#!#%%&?!+!!!), besedilo, ki se začne v kriznih trenutkih zapisovati v kurzivi, in neposredno nagovarjanje bralca ("evo, pogledjte", "če bi bili vi tukaj"). Poseben učinek ima tudi sozvočje, v katerega se vpisujejo glasovi vpletenih likov: noben glas ni posebej individualiziran, vse je kot odmev podsekretarjeve zavesti, celo Šulić in Agata iz drugega dela kljub občasnim izpadom plujeta na njeni valovni dolžini.

Najzanimivejša in tudi najizvirnejša novost romana je avtorjeva posvojitev spletnih pripovednih tehnik. Pripovedovanje Agate Schwarzkobler je še najbolj podobno blogovskemu zapisu, iz komentarjev pa je razvidno, da je družinski masaker napovedala na svoji spletni strani. Komentarji pridobijo še pomembnejšo vlogo v drugem delu, ko je iz njih mogoče razbrati, da se vse dogaja po nekakšnem scenariju, kot resničnostni šov:

“Če ni akcije, to nadomeščajo s toliko bolj za lase privlečenimi scenariji v nakladanju. Kdo bo pa to gledal”; “Škoda, da je bila samo ena kamera”; “[J]az sem to videl že v prvi sceni /.../ vse je zrežirano”; “Tale forum postaja malodane forum obtoževanja /.../ a gledamo vsi isti program???” Vključevanje javnih spletnih pljuvalnikov nekako ironizira medijski pristop do romske problematike, saj je njihova senzacionalističnost bolj kot ne sama sebi namen in v resnici ne posega globlje v razvoj dogodkov. Nerazrešenost in odprtost romana pa ne nazadnje opominjata, da tudi zgodba iz Ambrusa še ni doživela pravega epiloga in ga tudi ne bo, dokler se bodo z njo ukvarjali zakompleksani filofaksovci in egomanski policisti.

Razcep med prvim in drugim delom je nekoliko vprašljiv, saj *Lahko I* in *Lahko II* delujeta kot samostojni enoti, ki ju bolj kot kakšne tesne vsebinske vezi družijo slogovna sorodnost. Toda tokrat, v nasprotju s *Popkornom*, razmejitveni poseg ne vpliva na celostni učinek. Zaradi vseh že naštetih elementov ter tudi zaradi skrbno dodelane dramaturgije in s tem dramatičnega stopnjevanja obeh delov romana, inteligentnega (črnega) humorja in polnokrvno izrisanih likov, se Skubičev roman *Lahko* bere kar sam. In tudi takrat (ali prav takrat), ko branje z vsebinske plati ni ravno prijetno (družinski masakri verjetno ne spadajo prav pogosto v posameznikovo predstavo brezskrbnega bralskega doživetja), avtorjev cinizem rahločutnega bralca opomni, da se še zmeraj giblje v papirnatem vesolju jezikovnih iger in besednih svetov. Kar pa ne ublaži ostrine družbenokritične bodice medijem in pregovorni slovenski nestrpnosti.